

Asia: VN/4330/2018

Suullisen todistelun vastaanottaminen tallenteelta. Videotallennustyöryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kanta-Hämeen käräjäoikeus yhtyy ehdotuksen tavoitteisiin. Hovioikeuden rooli muutoksenhakuasteena on päässyt muuttumaan epätydyttävällä tavalla alioikeusprosessin vesitetyksi uusinnaksi, mikä on synnyttänyt tarpeen siirtää oikeudenkäynnin painopistettä käräjäoikeuteen. Uudistus on syytä toteuttaa jossakin muodossa.

Ehdotuksen suurimmat ongelmat liittyvät (a) tallennettuun todisteluun viittaamiseen, (b) asian jäsenneilyyn käsittelemiseen ja todistelun indeksoimiseen sekä (c) tallenteiden julkisuuteen.

(a) Tallennettuun todisteluun viittaaminen

Tallennettuun todisteluun viittaaminen tulee sallia mahdollisimman laajasti. Ehdotuksen tavoitteet jäävät keskeisiltä osin toteutumatta, jos tuomioistuimen jäsenet ja asianosaiset kokoontuvat katselemaan tallenteita yhdessä. Se on passivoivaa ja resurssien hukkaan heittämistä, eikä se todellisuudessa paranna ratkaisujen oikeellisuutta.

Viittaaminen käräjäoikeudessa esitettyyn todisteluun ohjaa hovioikeuden tarkastelun painopistettä tavoitetulla tavalla käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuuden tutkimiseen.

(b) Asian jäsenneily käsitteleminen ja todistelun indeksoiminen

Ehdotettu asian jäsenneily käsitleminen ja todistelun indeksoiminen ovat saaneet ehdotuksessa liian suuren merkityksen. Ehdotus toimii sen tavoitteita vastaan ja on monin tavoin epärealistinen.

Asian jäsenneily käsitleminen on itsestään selvä lähtökohta jo voimassa olevan lain mukaan. On vaikea kuvitella, että tuomarit haluaisivat käsitellä asioita epäjärjestyksessä. Kysymys on erinomaisesta päämäärästä, mutta sen toteuttaminen ei riipu pelkästään tuomareista. Asianosaisten avustajien ensisijaisena tavoitteena on päämiehen edusta huolehtiminen. Kuten tiedetään, ei se aina tarkoita pyrkimystä jäsenneilyyn oikeudenkäyntiin. Varsinkin rikosasian vastaajan oikeus vedota erilaisiin seikkoihin ja todisteisiin prosessin eri vaiheissa ovat niin laajat, että huolellisestikin tehty jäsentely voi muuttua hetkessä makulatuuriksi.

Oikeudenkäynnissä kuultavat henkilöt kertovat asioista omalla persoonallisella tavallaan, eikä heidän voida odottaa olevan tietoisia prosessin jäsentämisestä. Henkilötodistelun arviointi on kokonaisuarkintaa, jolloin merkitsevät seikat ovat tyypillisesti heidän kertomustensa eri osissa. Indeksointi on työlästä ja epätarkoituksenmukaista. Oikeudenkäyntiin osallistuvat henkilöt tietävät, mitä kärjäoikeudessa on kerrottu ja osaavat hovioikeudessa vedota olennaisina pitämiinsä kohtiin.

Ehdotus todistelun indeksoimisesta tallenteilla hovioikeutta varten on huono. Indeksoiminen suuntaa resursseja pois substanssitoiminnasta. Indeksoiminen on edellä mainituista syistä työlästä. Lisäksi suurin osa kärjäoikeuksien ratkaisuisista jää lainvoimaisiksi.

Indeksoiminen helpottaisi ehdotuksen mukaan hovioikeuskäsittelyä, mutta indeksointityö tehtäisiin kärjäoikeuksissa. Vasta hovioikeudessa tiedetään miltä osin kärjäoikeuden ratkaisuun haetaan muutosta. Kysymys on hovioikeusprosessista, johon liittyviä valmistelevia toimia ei voida säilyttää kärjäoikeuksien tehtäväksi. Tällaiset tehtävät siirtäisivät osaltaan oikeudenkäynnin painopistettä oudolla tavalla kärjäoikeuteen. Indeksoiminen on muutoksenhakijoiden ja hovioikeuden tehtävä. Kärjäoikeuden tehtävä se ei ole.

Lisähenkilöstön palkkaaminen kärjäoikeuksiin indeksointia varten ei ole järkevää. Tuomioistuinharjoittelussa kärjänotaarien tarkoituksena on perehtyä tuomarin tehtäviin. Tallenteiden indeksointia ei voida pitää sellaisena.

Asioiden käsittelyn nykytasoinen jäsentely on riittävä. Tallenteisiin pystytään perehtymään hovioikeudessa riittävän hyvin sen perusteella.

(c) Tallenteiden julkisuus

Tallenteiden julkisuus on ongelma oikeudenkäynnissä kuultujen henkilöiden yksityisyyden kannalta. Väärinkäytösten riskiä ei ole syytä vähätellä viime vuosien kokemusten perusteella.

Mikäli pelkästään äänen tallentaminen ehdotuksen toteuttamiseksi olisi riittävää, ei ongelmaa olisi. Käräjäoikeus viittaa tätä koskeviin lausuntoihin ja pitää niissä esitettyjä perusteluja varteenotettavina.

Tallenteiden säätäminen laajasti salassa pidettäväksi vaikeuttaisi niiden käyttöä ehdotuksen keskeisten tavoitteiden mukaisesti.

Tallenteiden levittämisen kriminalisoiminen saattaisi jonkin verran vähentää haittavaikutuksia.

Ehdotukset tallenteiden katselemismahdollisuuden järjestämisestä käräjäoikeuksien tiloissa ja tallennusvälineiden pois ottamisesta eivät vaikuta toteuttamiskelpoisilta. Tiloja tarvittaisiin huomattavan paljon, eikä niitä ole ainakaan Hämeenlinnassa järjestettävissä. Yhdenkin laajan asian tallenteiden katseleminen kestäisi päiväkausia, eikä tallenteita katselevia henkilöitä voitaisi jättää kokonaan vaille valvontaa.

Tallennusvälineiden pois ottaminen ei todennäköisesti läpäise perusoikeustarkastelua. Sitä paitsi tallennusvälineet ovat nykyään niin pieniä ja kehittyneitä, ettei ole helppoa tietää millä kaikilla välineillä se voi tapahtua.

Ehdotus sisältää monessa kohdassa kustannusvaikutuksia, joita vastaavia resursseja ei ilmeisesti tulisi saamaan. Säädösvalmistelun ja resurssien jakamisen välillä on tosiasiasa ammottava kuilu, minkä vuoksi lisäkustannuksia aiheuttaviin säädöshankkeisiin tulee suhtautua suurella varovaisuudella. Ne vaarantavat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen.

Kanta-Hämeen käräjäoikeus uskoo, että ehdotus on edellä selostetut näkökannat huomioon ottamalla toteuttamiskelpoinen ja askel hyvään suuntaan.

Palomäki Petteri
Kanta-Hämeen käräjäoikeus